

SPÄNNING

OCH BLOCKBILDNING UNDER 1948

Av docenten TORVALD HÖJER

NÄR man ser tillbaka på åren efter krigets upphörande, ja, i viss mån även på det sista skedet av själva kriget, är det fyra tendenser, som allt starkare framträda såsom avgörande för händelsernas utformning. De äro ingalunda skarpt åtskilda utan sammanfalla eller bryta sig till en del mot varandra, men i det perspektiv, som nu erbjuder sig, kan det löna sig att behandla dem var för sig. Den första bland dem är den allt skarpare motsättningen mellan öst och väst. Den andra utgöres av östblockets konsolidering eller — för att begagna en annan formulering — det allt fullständigare inordnandet av länderna från Stettin till Sofia under Moskvas lydnad. Den tredje faktorn är västmakternas militära svaghet under åren närmast efter krigsslutet. Och den fjärde är den långsamma men så småningom dock allt tydligare tendensen till ekonomisk, politisk och militär konsolidering även i väster. Alla dessa tendenser ha gjort sig starkt förnimbara även under det år, som nu gått till ända.

Den sista bron över den allt vidare *klyftan mellan öst och väst* hade egentligen brutits redan i slutet av 1947, då utrikesministermötet i London efter korta förhandlingar upplöstes utan att man ens kunnat komma överens om att göra ett nytt försök. Det var främst den tyska frågan, som ställde ståndpunkterna oförenliga mot varandra. Västmakterna hade i det längsta, av hänsyn till den svaga förhoppningen att dock till sist kunna komma överens med ryssarna i Potsdamavtalets anda, dröjt med att på allvar inleda en ny och självständig politik i sina tyska zoner, hur politiskt besvärligt och ekonomiskt betungande det snart treåriga provisoriet än var för dem. Med Londonkonferensens sammanbrott blev denna tövande politik ohållbar. I början av 1948 framlades med den s. k. Frankfurtplanen den första skizzen till något, som

tydligt tenderade att bli en särskild västtysk stat, där konturerna till en verklig riksdag och en egen regering började avteckna sig.

De strävanden att skapa en livskraftig statsbildning på västtysk grund, som framträtt i Frankfurtplanen, ha sedermera fortsatts under hela 1948. De ha dock haft att kämpa med åtskilliga svårigheter. En har varit den franska politiken med sin i och för sig lättbegripliga benägenhet att blicka bakåt i stället för framåt och att för de nyss överståndna farorna från Tysklands sida glömma det nu akuta hotet från Moskva. Denna franska ovillighet mot allt, som kunde innebära början till återupprättandet av en enhetlig och stark tysk statsmakt i stället för en lös federation, helst av 1648 års modell, har utgjort och utgör alltså en avsevärd svårighet för Washingtons mera realistiska och mindre traditionsbundna politik. Frankrikes fullständiga beroende av Amerikas hjälp i olika avseenden medför emellertid, att de franska hämningarna i allmänhet kunna övervinnas, ehuru de kräva sin tid. Den vid årets slut träffade överenskommelsen om kontrollen över Ruhr visar ganska vittgående hänsynstagande till den franska ståndpunkten och har också väckt livlig förbittring i Tyskland.

En annan svårighet är tysk. De nu verksamma tyska partierna äro väl medvetna om sin svaghet och sin ringa förankring i någon levande tysk opinion. De räkna också med en blivande stark nationell reaktion. Och vid en sådan skulle de partier och politiska personligheter, vilka medverkat till något, som kunde tolkas som ett tyskt medgivande av östzonens utsöndring, ha att motse en skarp räfst. Ur denna synpunkt har det alltså gällt att ge den västtyska statsbildningen ett så provisoriskt utseende som möjligt och att undvika allt, som kunde innebära en formell och definitiv skilsmässa från Östtyskland. Så har författningsarbetet dragit länge ut på tiden, men under våren 1949 kommer väl sannolikt den nya statsbildningen att stå nödtorftigt färdig. Om måttet av dess frihet i förhållande till ockupationsmakterna är det svårt att ännu så länge ha någon mening.

Bland de tyska problemen intog valutafrågan sedan länge en särskilt viktig plats. Riksmarkens rent fiktiva karaktär utgjorde kanske i högre grad än något annat ett hinder för en återuppbyggnad på det ekonomiska området och för skapandet av ett västtyskt näringsliv, som skulle vara i stånd att försörja det tyska folket. Hänsynen till Ryssland hade i mer än två år hindrat alla åtgärder för att råda bot på det onda. På våren 1948 var det tydligt, att en västtysk valutareform äntligen stod för dörren, och

i mitten av juni genomfördes den i ganska drastiska former. Följden blev en akut brytning med Ryssland, som omedelbart grep tillfället att anklaga sina forna bundsförvanter för en svår kränkning av Potsdamöverenskommelsen. Som ryskt motdrag följde en åtgärd, som länge varit befarad (se *Svensk tidskrift* 1948, s. 28 f.) och som tidigare repeterats i smått, nämligen avskärandet av järnvägs-, landsvägs- och kanalförbindelserna från västzonerna till de geografiskt helt isolerade västsektorerna i Berlin. Härmed hade en akut kris av största allvar uppstått och västmakterna bragts i en mycket brydsam situation.

Vederhäftiga engelska iakttagare ha gjort gällande, att en rad indicier ge vid handen, att man i den högsta ryska ledningen redan mot slutet av 1947 skulle ha beslutat att synkronisera sina politiska och militära åtgärder på ett sådant sätt, att man vid den vanliga tiden för stora mellaneuropeiska krigsutbrott — augusti—september — själv skulle stå fullt redo för den stora kraftmätningen. Motparten skulle däremot se sig ställd i det fruktansvärda valet mellan att uppge Berlin, med allt vad detta innebure av prestigeförlust och politiskt debâcle, och att med våld bryta sig igenom till den isolerade staden och därmed själv slå det första slaget i en strid, där man alltså inför en del av världsoptionen komme att stå som angripare, medan man i verkligheten knappast ens hunnit vidtaga de nödtorftigaste förberedelserna. Det är särskilt februari-kuppen i Prag — varom mera här nedan — som enligt dessa bedömare knappast kan förklaras annorlunda än som en brådskanie åtgärd för att definitivt trygga kontrollen över »den böhmiska bastionen» inför ett eventuellt omedelbart förestående krig. I annat fall skulle det nämligen vara svårt att förstå, att man så i oträngt mål spelat bort de återstående sympatierna för Ryssland och kommunismen ute i världen.

Om denna hypotes är riktig — och åtskilligt synes tala därför — har den ryska taktiken misslyckats till följd av två omständigheter, som knappast kunde förutses vid slutet av 1947. Den ena är den brytning mellan Moskva och dess dittillsvarande satrap i Belgrad, Tito, som inträdde på våren 1948 men blev offentlig först i slutet av juni. Bakgrunden till konflikten är i stort sett alltfjämt obekant, men det ligger nära till hands att förmoda, att i varje fall ett viktigt bidragande skäl har varit Titos obenägenhet att i militärt hänseende fullständigt inordna sig under Moskas befälsmyndighet och hans önskan att behålla den jugoslaviska armén som en självständig styrkefaktor. Brytningen med

honom innebar ett blottande av den ryska arméns vänstra flank och kunde tänkas medföra vissa risker för den stora kontinentalmaktens »mjuka underliv» för att begagna den term, som Churchill nyttjat i ett liknande sammanhang. Den stora uppmarschplanen måste därför råka i en viss oordning. Jugoslaviens vidare orientering ter sig vid årsskiftet som ett av de viktigaste — och farligaste — frågetecknen på den storpolitiska horisonten.

Det andra oförutsedda strecket i den ryska räkningen var luftbron eller rättare sagt dennas oförmodat stora kapacitet. Det framgår ganska tydligt av presskommentarerna i juni och juli, att man på anglosaxiskt håll egentligen ej väntade mera av denna transportled, än att den skulle hålla situationen i Berlin dräglig så pass länge, att man kunde vinna tid till en rimlig uppgörelse med motparten. Men denna typiskt anglosaxiska briljanta improvisation visade sig äga en helt annan räck- och bärvidd. Den möjliggjorde en nödtorftig försörjning av Berlin på längre sikt. Så kunde den kritiska tidpunkten på hösten passeras utan att man behövde ställas inför det av ryssarna avsedda farofyllda alternativet. Och sedan de underhandlingar, som under åtskilliga veckor fördes i Moskva, gått sönder på grund av Rysslands omedgörliga hållning — Molotov sökte använda Berlin som hävstång för att rulla upp den tyska frågan i dess helhet och särskilt för att bringa Frankfurtplanen på fall — har luftbron visat sig alltjämt fungera. Om ej vintern blir alldeles exceptionellt besvärlig, torde den räcka för Västberlins försörjning även under den mest fruktade årstiden och sålunda hålla frågan öppen till våren. De ryska övergrepp mot de folkvalda stadsfullmäktige, som till sist medfört stadens totala administrativa klyvning, ha ej i nämnvärd grad påverkat frågeställningen i stort. Å andra sidan är det självklart, att situationen i Berlin alltid är så spänd, att ett verkligt allvarligt intermezzo därstädes skulle kunna få de mest vittgående konsekvenser för hela världen.

Berlin är emellertid långtifrån den enda punkt, där konflikten mellan öst och väst är akut. Under hela 1948 har den ryska pressen på Grekland och Turkiet varit lika oavslätlig och ålagt det förra landet ett krigstillstånd, det senare en beredskapsbörda, som intetdera av dem skulle ha kunnat bära utan oavbrutet amerikanskt stöd. Enligt mångas mening har kommunismen vidare haft åtskilliga fingrar med i de strider i Palestina, som i så hög grad tagit världens uppmärksamhet i anspråk och som tillfogat Sverige en svår förlust. Då och då framträda symtom på att även

Persien återigen kan tänkas bli ett internationellt stormcentrum. Den fortsatta konflikten mellan Indien och Pakistan om Kasjmir med dess strategiskt så betydelsefulla pass skulle likaledes kunna erbjuda Moskva en inblandningsmöjlighet och en infallsport. På nyåret synes den dock stå inför sin lösning.

Men Rysslands energi har under senare delen av 1948 dock främst varit inriktad längre österut. Birma lämnade vid årets början helt och hållet det brittiska imperiet — i och för sig ett ytterligare vittnesbörd, om det gjordes behov därav, om arbetar-regeringens förmåga att bevara Englands internationella ställning efter segern. Som det var blott alltför lätt att förutse, har konsekvensen av den engelska avmarschen blivit en svår villervalla med en rad smärre inbördeskrig, där den kommunistiska inspirationen är otvetydig. Detsamma gäller om den mot Holland upproriska »republiken» på mellersta Java. Vid årets slut har den holländska regeringen omsider gripit in med hårdhandskarna mot denna anarki i ett av jordens rikaste områden och satt igång stora militära operationer för att rensa upp på allvar. Ett påfallande vittnesbörd om fördomarnas seger över förnuft och reella intressen är, att stora kretsar i Förenta staterna med den inrotade, mot bakgrund av Amerikas världsställning allt besynnerligare aversionen mot europeiska kolonialmakter häftigt tagit parti *mot* Holland och härvid fått stöd av den australiska arbetarvärlden. Skulle denna egenartade opinionsrörelse lyckas framtvunga en holländsk reträtt, har Ryssland mycket billigt inhöstat en världspolitisk framgång av svårberäknliga verkningar.

Mycket allvarliga svårigheter har England under årets senare del fått erfara på Malackahalvön, där en öppet kommunistisk upprorsrörelse tidvis skapat fullständigt anarkiska förhållanden och nödgat England till truppsändningar, som varit mycket svåra att bringa till stånd med hänsyn till den engelska arméns tillstånd tre år efter segern.

Vida viktigare än något av dessa i och för sig mycket betänkliga symtom på den ringa politiska stabiliteten i de rika monsunländerna är emellertid utvecklingen i Kina. Under årets sista månader har den nationalistiska regeringen under Chiang-Kai-Sheks ledning lidit en rad fullständigt katastrofala motgångar i kampen mot de nordkinesiska kommunisterna. Först Mansjuriet och sedan hela norra Kina ha gått förlorade. Vid årets slut synas Nanking och Shanghai stå inför sitt fall, och det förefaller särdeles ovisst, om kuomintangpartiet ens skall lyckas rädda södra delen av det

stora riket. Att orsakerna till denna katastrofala utveckling till mycket stor del äro att söka i korruptionen och odugligheten inom styrande kretsar i kuomintang, torde kunna anses väl vitsordat. Inför sakernas utveckling tycks regeringen i Washington stå rådvill och planlös, fastän det ej är svårt att bilda sig en approximativ föreställning om vad ett kommunistiskt Kina på längre sikt kan betyda för världsutvecklingen. Somliga bedömare trösta sig med att »kommunism» hos de kinesiska segerherrarna skulle vara blott en skylt, som i själva verket döljer en rätt sympatisk och samhällsbevarande egnahemsrörelse bland de stora förtryckta bondemassorna. En dylik hypotes stämmer knappast med de lojalitetsförsäkringar mot Kreml, som under de sista veckorna utfärdats från deras högkvarter, och den skulle överhuvud taget innebära något fullständigt nytt i världskommunismens historia; parallellen med kuomintang självt för tjugo år sedan är föga övertygande. Fråga är, om inte Amerika och England här ställts inför det allvarligaste spørsmålet i sin historia, ett spørsmål på vars besvarande deras eget framtida öde ytterst beror.

Liksom under föregående år har den allt bittrare praktiskpolitiska motsättningen ackompanjerats av en allt skarpare rysk betoning av den egna livsåskådningens absoluta skiljaktighet från och fiendskap till den i Västerlandet gängse. Denna tendens har kommit till uttryck i fortsatta rensnings- och uppryckningsaktioner inom en rad grupper av intellektuella, från tonsättarna till ärfthlighetsforskarna, från filosoferna till teaterkritikerna, från nationalekonomerna till språkmännen. Överallt är det samma schema — ett anatema över den »borgerliga» vetenskapen respektive konsten och en extatisk bekännelse till leninism och stalinism som de enda rätta vägarna på kulturområdet i fråga liksom på varje annat. Framförandet av förut obekanta ryska föregångare till snart sagt alla stora framsteg i kulturens och teknikens historia liksom avskaffandet av sådana »borgerliga» påhitt som Ruriks riksgrundning eller västmakternas förtjänster om tjeckernas frigörelse 1918 fullständiga denna egenartade bild.

Man plägar ibland jämföra våra dagars stora ideologiska motsättningar med religionskrigens tidevarv. Jämförelsen haltar emellertid. Då var det dock endast fråga om olika riter och dogmer i samma trosbekännelse; mycket av det allra väsentligaste var gemensamt även för de bittraste meningsmotståndare. Nu däremot är allt motsatser, till och med de mest elementära föreställningar

om sanning, rätt och moral. Det finns överhuvud taget inte längre någon gemensam terräng att stå på, och detta är kanske det mest tröstlösa i hela den ohyggliga världssituation, vartill vi bragts efter två stora krig, som av segrarna förts »to make the world safe for Democracy».

Den andra av de i inledningen nämnda grundtendenserna i tiden, *östblockets konsolidering*, har under 1948 märkts mindre än under 1947, därför att den redan var så långt hunnen. I Bulgarien och Rumänien återstod vid 1948 års ingång ej mycket mer att göra, knappast heller i Polen. I Ungern fanns ännu något mera kvar av en viss västerländsk orientering, och där har utvecklingen fortsatt med nya förödmjukelser för det 1945—46 tongivande bondepartiet. Bl. a. ha såväl presidenten som konseljpresidenten under året avhysts och ersatts med än medgörligare män. Julen har fullt stilenligt firats med fängslandet av kardinalprimas, anklagad för »högförräderi» och »valutaförseelser». En viktig milstolpe har passerats i alla dessa länder i och med att man efter ett redan förut i tyska östzonen praktiserat mönster »sammanslagit» socialdemokrater och kommunistar eller, enklare uttryckt, avskaffat de förra. Självfallet ha därvid vissa formella och dekorativa hänsyn tagits till förtjänta politici av typen Fierlinger.

Det enda stora slaget på detta frontavsnitt slogs i slutet av februari i Tjeckoslovakiet, det enda land i östra Mellaneuropa, som ännu åtnjöt en viss frihet och rättsäkerhet. Den formella upptakten gävo de borgerliga partierna, då de drogo tillbaka sina ministrar ur koalitionsregeringen såsom protest mot den kommunistiske inrikesministerns rent partibetonade personalpolitik inom polisen; man hade ju här att göra med den gren av statsapparaten, som är av särskild vikt vid övergången från ett fritt statsskick till diktatur. Det är tydligt, att de borgerliga härvid hade räknat med ryggstöd dels av socialdemokraterna, dels av presidenten Benesj. I bägge fallen missräknade de sig. Bland socialdemokraterna var det Fierlinger, som trots sitt nederlag på en partikongress några månader tidigare blev den avgörande. Och presidenten visade nu som vid flera tidigare tillfällen under sin skiftesrika bana alltför mjuk ryggrad. Resultatet blev därför ej alls, som de borgerliga hoppats, en regering utan kommunister eller en ren expeditiönsministär, under vilken valen med all sannolikhet skulle ha blivit ett kraftigt bakslag för Moskva. Det blev i stället de borgerliga, som reellt om ock ej formellt helt avlägsnades från

regeringen. Inom några veckor upprättades en ren folkdemokratisk regim, sedan en serie grundliga utrensningar under ledning av kommunistiska aktionsutskott företagits inom förvaltning, domstolar och undervisningsväsen. Den under många år så ivrigt och skickligt reklamerade tjeckiska mönsterdemokratien hade på några veckor förvandlats till en terror- och polisstat av välkänt märke. Man kan knappast säga, att invånarna visade en högre grad av civillkurage vid denna prövning än de då med all rätt klandrade tyskarna 1933—1934. Utrikesministern Masaryks död under mystiska omständigheter några dagar efter kuppen och presidenten Benesjs avgång fram på våren enligt det gamla välkända receptet »Moren har gjort sin tjänst...» fullbordade bilden.

Mot bakgrunden av händelserna i Prag var det blott alltför naturligt, att på många håll den nära nog samtidiga inbjudningen till Finland att sluta en försvarspakt med Ryssland betraktades som början till slutet även där. Så blev emellertid ingalunda förhållandet. Den pakt, som slöts, var av rätt intetsägende natur, och den inrikespolitiska utvecklingen i Finland under våren och sommaren var så till vida verkligt sensationell, som först inrikes- och polisministern Leino och sedan kommunisterna överhuvudtaget kunde utskeppas ur regeringen och en rent socialdemokratisk ministär bildas. Riksdagsvalen på sommaren inneburo därjämte en klar borgerlig seger och ett oväntat stort nederlag för »folkdemokraterna». Trots detta har grannsämjan med Ryssland till synes kunnat bevaras och mot årets slut t. o. m. bekräftats med ett rätt gynnsamt handelsavtal. Åtskilliga spekulationer ha gjorts rörande orsakerna till denna ovanliga hänsynsfullhet på rysk sida; särskilt har man gissat på återverkningarna av den oväntat skarpa världsreaktionen mot Pragtragedien liksom på rysk ovillighet att med alltför bryska ingripanden i Finland eventuellt driva hela Skandinavien i armarna på Amerika. Endast framtiden torde kunna visa, om dessa kannstöperier träffat prick och om den ryska återhållsamheten mot Finland är definitiv.

Beträffande *västmakternas svaghet*, särskilt i militärt hänseende, kan det å ena sidan sägas, att åtskilligt gjorts under 1948 för att råda bot därpå, men å den andra, att denna svaghet alltför utgör en huvudfaktor i det politiska spelet. Det medges utan vidare i engelsk press, att de västeuropeiska staterna för ögonblicket endast kunna ställa upp en mindre del av de 45 divisioner, som anses erforderliga för att hålla Rhenlinjen. Visserligen har numera t. o. m. den engelska arbetarregeringen inför tidens tecken

sett sig nödsakad att söka med största möjliga snabbhet återuppbygga den krigsmakt, som med så obetänkt hast till stor del raserades 1945—46, men ett sådant arbete kräver åtskillig tid. Bäst tycks återupprustningen hittills ha lyckats inom flottan med dess fasta tradition och ypperliga befäl. Däremot erkännes öppet, att de stora kombinerade flyg- och flottmanövrerna på senhösten visade en mycket oroväckande svaghet inom Royal Air Force i fråga om både materielens och manskapets kvalitet. Armén slutligen lider stor brist på folk. Regeringen har nu äntligen tvungits att revidera det olyckliga beslut, som på sin tid fattades, att inför missnöjet på partiets vänsterflygel sätta ner den föreslagna utbildningstiden från 18 till 12 månader, vilket nu — ehuru vida längre än den svenska övningstiden — allmänt erkännes vara fullständigt otillräckligt. Men det kommer att taga mycken tid, innan den nu beslutade ökningen ger nämnvärda praktiska resultat.

Vad som för Englands vidkommande — liksom naturligtvis i än högre grad för Frankrikes, vars armé f. n. blott omfattar ett fåtal krigsdugliga divisioner — främst försvårar en snabb upprustning, är det ekonomiska och finansiella nödläget. Tvånget att öka produktion och export och bristen på arbetskraft inom viktiga industrier göra det särdeles olägligt att för lång tid binda en stor del av landets ungdom i militärtjänst; bristen på valutor hindrar viktig materielanskaffning. Det är numera blott alltför tydligt, att Englands ekonomiska svårigheter ingalunda, som man i början ville tro, blott utgöra en akut omställningskris efter det långvariga kriget och dess ödeläggelse utan utgöra varaktiga symtom på landets starkt försämrade ställning i världsekonomin, sedan dess stora utländska tillgodohavanden under kriget förbrukats och delvis bytts i skulder. Den gängse engelska uppfattningen f. n. är, att bottenläget numera passerats i ekonomiskt hänseende. Även om, som man får hoppas, denna uppfattning skulle visa sig riktig, kommer vägen uppåt sannolikt att bli både lång och svår, särskilt om de alltmånga annalkande underhusvalen inte skulle medföra det väntade vaktombytet i Downing street.

En ytterligare svårighet för Englands upprustning var länge den blinda sympati för det marxistiska Ryssland och den envisa aversion mot det kapitalistiska U. S. A., som gjorde sig breda inom stora kretsar av Labour party, parade med en allmän världspolitisk optimism och en naiv tro på det egna partiets förmåga att — i motsats till alla borgerliga regimer — komma på god fot med

Stalin. Dessa stämningar synas numera vara avsevärt på retur, och figurer som Zilliacus eller Platts-Mills förefalla numera relativt isolerade. Men man får aldrig glömma, att de känslor och stämningar, som dessa herrar eller på annan ort deras meningsfränder företräda i outspädd och virulent form, ingalunda äro alldeles okända för partiet i dess helhet och där alltid bidra till att skapa en *vis inertiae* i utrikes- och försvarsfrågor.

Vida gynnsammare är läget naturligtvis ifråga om den amerikanska upprustningen tack vare landets rikedom och industrins enorma kapacitet. Men även i U. S. A. tager en verklig återuppbyggnad av krigsmakten i överensstämmelse med teknikens allra senaste krav åtskillig tid i anspråk. Och det förefaller, som om kongressen funne det vida lättare att votera millioner och milliarder dollars till materiel än att — med den väldiga och högröstade mödraopinionen i kikaren — ställa landets ungdom, »the boys», till förfogande i nödig utsträckning.

Trots dessa negativa faktorer har alldeles obestriddligen mycket gjorts under 1948 för att skapa en *motvikt till östblockets* hotande massa. Marshallplanen voterades på våren av kongressen oväntat snabbt och oväntat fritt från nedskärningar. Orsaken därtill var väl främst det rejäla handtag, som den amerikanska regeringen fick av »Uncle Joe» Stalin genom händelserna i Prag. Planen är utomordentligt viktig i detta sammanhang, eftersom dess framgångsrika genomförande skulle innebära, att jordmänen i Väst- och Mellaneuropa skulle göras relativt hårdarbetad för kommunistisk propaganda. Händelserna i Frankrike och i någon mån även i Italien under årets senare del ha emellertid visat, vilka möjligheter ett något så när manstarkt kommunistparti har att med hjälp av välplacerade strejker framgångsrikt sabotera det egna landets återhämtning. Framför allt har Marshallplanen inte något direkt militärt värde i händelse av en akut kris.

På det militära området ha vi i stället den i mars slutna Bryssel-pakten mellan England, Frankrike och de tre Beneluxstaterna. Med denna pakt och en rad följande överenskommelser har det för första gången i fredstid skapats ett västeuropeiskt försvarsförbund med en relativt koordinerad militärledning. Men, som någon framhållit, $1 + 0 + 0 + 0 + 0 = 1$, och även den engelska ettan är för närvarande rätt liten. Hela Brysselpakten blir tämligen verkningsslös, om ej Amerika ställer sin makt och sina atombomber bakom den. Det är om detta, som världspolitiken kretsat under en stor del av hösten för att så småningom utmynna i direkta

underhandlingar om en Nordatlantpakt med även Kanada som deltagare, eventuellt även om något slags Medelhavspakt.

Därmed uppstår emellertid också den viktiga frågan, vilka länder utom Brysselmakterna som skulle delta i en dylik blockbildning. Med stor bestämdhet har det talats om inbjudningar till Portugal, Island, Danmark och Norge. Det förefaller tydligt, att Grekland, Turkiet och Italien, i vilket sistnämnda land kommunismen led ett svårt bakslag vid valen i april, skulle komma med, om Medelhavsområdet inneslöt i säkerhetssystemet. Men sedan finns det flera osäkra faktorer: Irland med sin separatism, Sverige och Schweiz med sina förhoppningar att kunna vara neutrala även en tredje gång och slutligen Spanien. Att sistnämnda makt ur militär synpunkt är av mycket stor betydelse, eventuellt som sista utpost på en annars ockuperad kontinent, därom synes den militära sakkunskapen vara övertygad. Även de politiska amerikanska instanserna synas böjda att om möjligt få Spanien med. Men en besynnerlig demokratisk renlevnadsortodoxi i Englands och ännu mer Frankrikes vänsterpartier, vilka utan svårighet svalt vänskap med Stalin, Tito och Bierut, ryggar absolut tillbaka för varje samröre med den ur humanitetens och frihetens synpunkt dock knappast lika illa komprometterade Franco. Att ingen fransk parlamentarisk regering f. n. skulle kunna överleva ett sådant närmande, förefaller säkert. Det återstår att se, om detta de obotfärdigas förhinder skulle bestå även vid en akut kris. Vad pakt-systemets utvidgning till Medelhavsområdet överhuvudtaget beträffar, synas de illa utsatta och alltfjämt svaga västeuropeiska kontinentalstaterna med Frankrike i spetsen ställa sig skeptiska till en sådan utsträckning av förpliktelserna, kombinerad med motsvarande utspädning av de inpumpade amerikanska kraftresurserna.

Beträffande västblocket måste f. n. alltså sägas, att det visserligen är under tydlig framväxt både militärt och politiskt men att å andra sidan ännu så länge såväl dess omfattning som dess styrka i ett krig äro synnerligen diskutabla. En positiv omständighet är, att det förutsedda långa interregnum i Amerika bortföll tack vare Trumans alldeles oförutsedda valseger.

Vid årsskiftet kan situationen tyvärr ej betraktas annorlunda än som mycket spänd, så spänd, att man har svårt att inse, både hur en avspänning inom rimlig tid skulle kunna tänkas gå till och hur en ytterligare avsevärd stegring av spänningen skulle kunna äga rum utan att utlösa den stora explosionen. Det bästa,

som för ögonblicket kan vara att hoppas, synes vara, att det nu pågående kalla kriget kan fortsätta utan öppen brytning för så lång tid framåt, att en verklig maktbalans hinner återupprättas såväl i Europa som i Asien.

Den stora frågan skulle kunna formuleras sålunda: Skall det *denna* gång lyckas de båda stora anglosaxiska makterna att i så god tid etablera en tillräckligt fast och respektingivande motståndfront, att angriparen finner det klokast att göra halt? Eller skall det nu som 1939—40 ej lyckas upprätta denna front förrän så sent, att kriget hinner utbryta? Eller slutligen, skall det överhuvud taget misslyckas att bygga upp denna freds- och motståndfront och kronärtskockstaktiken sålunda kunna fullföljas med framgång även annorstädes än på Balkan och kring Donau?

Att i en tid av sådan karaktär försvaret och de utrikespolitiska frågorna måste äga en självklar prioritet framför samhällets övriga intressen, hur berättigade dessa än i och för sig månde vara, därom borde all tvekan vara utesluten i varje stat, som är sinnad att uppbjuda alla krafter för att till bättre tider bevara sin fria tillvaro och människovärdiga levnadsförhållanden åt sina medborgare. Att den tid, som står till förfogande för militära och andra förberedelser, *kan* visa sig mycket knapp, därom är tvivel tyvärr uteslutet, även om förhoppningen alltjämt består, att en västerländsk konsolidering skall kunna rädda både freden och friheten.